

ויכוח הרמ"א עם חכמי הדת הנוצרית

עתה אלע לפני הקורא נעים שלשה ספורים אמיתים מרבנו הגאון הקדוש מאור הגולה אשר מימיו שותים כל תפוצות ישראל בכל מקומות משנתויהם [צ"ל משכנותיהם]. ואנכי שמעתים מאבא מארי שיחיה, והם מקובלים מפי חסידים קדושי עליון ומהראוי היה להציגם במחברת לבדנה. אבל מחמת כי המה מעט חכמות

ספחתים אל המחברת הזאת ויודע אני כי אתה הקורא תתענג בהם כאשר תראה חכמתו ופרשת גדולתו וה' אתו שהלכה כמותו בכל מקום. לכן לא מנעתי טוב מבית ישראל להציגם לפניך בלשון צח ולהאריך בסיפורם ככל פרטי הכבוד אשר הנחיל מנכרים לא מאומתינו למען ידעו הכל כי לא אלמן ישראל. בכל דור זכותו יעמוד לנו לשלוח ברכה בכל מעשי ידנו אמן:

שבחי מהרמ"א [מורנו הרב משה איסרליש]

בשנת ה' אלפים שלש מאות וחמש עשר לבריאות עולם נתבקש בישיבה של מעלה הרב הגאון הצדיק האב"ד [האב בית דין] דק"ק [דקהילת קודש] קראקא ולא הניח אחריו בן למלא מקומו. והיה אחרי עבור ימי ההספד של הרב הצדק הנ"ל [הנזכר לעיל] ז"ל, ותהום כל העיר כי נשארה קראקא הבירה עיר ואם בישראל בלא רב ומנהיג. ויבחרו אלופי הקהילה ראשי העיר לנסוע לחקור אחרי רב גאון וצדיק כיאות לאנשי העיר קראקא המעטירה. ובעת ההיא התחיל להופיע יקר וגדולת רבינו משה בעל השו"ע [הולחן ערוך] אשר היה אז בן שמונה עשרה שנה ובכל קצוי ארץ שמעו את תורתו וגדולתו וענוותנותו כי רבה היא. וכשמוע ראשי ואלופי פרנסי ומנהיגי הקהל הקודש דקראקא כי רבינו משה רוצה לקבל עליו עול הרבנות, מיד וירתמו מרכבה כבודה עם אנשים חשובי העיר לנסוע לכבוד רבינו משה להפציר בו לקבל עליו עול הרבנות דקראקא. ואחרי ההפצרות הגדולות והרבות מאנשי העיר ומשאר קהילות אשר בקשו את כבודו להעתר לבקשתם, ונתרצה להם רבינו משה והבטיחם נאמנה כי יבוא ליום המוגבל להקהילה אם ישלחו אחריו. ויסעו ראשי העיר בשמחה לעירם נבשר לקהילת קדשם כי מלא ה' חסרונם וכי אדונינו משה קבל עליו עול הרבנות דק"ק [דקהילת קודש] קראקא ומוכן הוא לבא ליום המוגבל לישב על כסא קדשם. וישמחו כל העיר ויודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו אשל לא עזב חסדו מקראקא המעטירה לתמכה ולסעדה ברבנים צדיקים גדולים וחסידים קדושים אנשי השם אשר בעולם. ויתוועדו כל ראשי הקהל לילך להבישוף אשר היה אז בעיר קראקא ולבקש מאתו רשיון על הרב הגאון הקדוש רבינו משה כי היה או הנימוס בעיר קראקא שלא יוכלו לקבל רב העיר בלי רשיון מהבישוף וכן כשנצטרכו לקבל בישוף לא היה יכולים לקבל בלי רשיון מרב העיר. ויבואו כל ראשי העיר להבישוף ויספרו לו את פרשת גדולת משה כי גדול הוא מכל בני דורו וכי כל הרבנים מריצים אליו שאלותיהם ומפיו תצא לקח לכל הקהילות בישראל:

שבחי מהרמ"א

בשנת ה' אלפים שלש מאות וחמש עשר לבריאות עולם נתבקש בישיבה של מעלה הרב הגאון הצדיק האב"ד דק"ק קראקא ולא הניח אחריו בן למלא מקומו. והיה אחרי עבור ימי ההספד של הרב הצדיק הנ"ל ז"ל. ותהום כל העיר כי נשארה קראקא הבירה עיר ואם בישראל בלא רב ומנהיג. ויבחרו אלופי הקהילה ראשי העיר לנסוע לחקור אחרי רב גאון וצדיק כיאות לאנשי העיר קראקא המעטירה. ובעת ההיא התחיל להופיע יקר וגדולת רבינו משה בעל השו"ע אשר היה אז בן שמונה עשרה שנה ובכל קצוי ארץ שמעו את תורתו וגדולתו וענוותנותו כי רבה היא. וכשמוע ראשי ואלופי פרנסי ומנהיגי הקהל הקודש דקראקא כי רבינו משה רוצה לקבל עליו עול הרבנות, מיד וירתמו מרכבה כבודה עם אנשים חשובי העיר לנסוע לכבוד רבינו משה להפציר בו לקבל עליו עול הרבנות דקראקא. ואחרי ההפצרות הגדולות והרבות מאנשי העיר ומשאר קהילות אשר בקשו את כבודו להעתר לבקשתם, ונתרצה להם רבינו משה והבטיחם נאמנה כי יבוא ליום המוגבל להקהילה אם ישלחו אחריו. ויסעו ראשי העיר בשמחה לעירם נבשר לקהילת קדשם כי מלא ה' חסרונם וכי אדונינו משה קבל עליו עול הרבנות דק"ק [דקהילת קודש] קראקא ומוכן הוא לבא ליום המוגבל לישב על כסא קדשם. וישמחו כל העיר ויודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו אשל לא עזב חסדו מקראקא המעטירה לתמכה ולסעדה ברבנים צדיקים גדולים וחסידים קדושים אנשי השם אשר בעולם. ויתוועדו כל ראשי הקהל לילך להבישוף אשר היה אז בעיר קראקא ולבקש מאתו רשיון על הרב הגאון הקדוש רבינו משה כי היה או הנימוס בעיר קראקא שלא יוכלו לקבל רב העיר בלי רשיון מהבישוף וכן כשנצטרכו לקבל בישוף לא היה יכולים לקבל בלי רשיון מרב העיר. ויבואו כל ראשי העיר להבישוף ויספרו לו את פרשת גדולת משה כי גדול הוא מכל בני דורו וכי כל הרבנים מריצים אליו שאלותיהם ומפיו תצא לקח לכל הקהילות בישראל:

לקח לכל הקהילות בישראל:

וישמח הבישוף מאוד ויאמר להם: "אם אמת דברתם, שמח אני מאד כי תהיה עירנו ראש לכל הקהילות בישראל אשר יצטרכו לבוא להרב בשאלות, וכי גדול הדור ורשכב"ה [ורבן של כל בני הגולה] ישב בעירי אשריכם וטוב חלקיכם כי זכיתם לזה ומאוד שפר עלי גורלי אשר שמעתי מספרים כי הוא חכם בכל החכמות ויהיה לי חבר פה אשר אוכל לדבר אותו בכל החכמות וע"כ [ועל כן] מזהיר אני אתכם שתודיעו לי בעת אשר תסעו לקראתו להביאו העירה, ואסע גם אנכי לקראתו לכבודו עם שרים רבים ונכבדים כיאות לאיש יקר ערך כמוהו כפי אשר אתם שבחתם אותו אלי." וילכו ראשי הקהל מאתו שמחי[ם] וטובי לב וישבחו לאל על כל הטוב אשר עשה עמהם. ובבוא יום המוגבל לנסוע אחרי הרב, שלחו אחריו. עגלה צב עם עשרה סוסים רתומים במרכבתו ועבדים לרוץ לפניו. וכאשר הגיעה הבשורה להעיר כי הרי [הרב] לא רחוק הוא מקראקא, הודיעו את הדבר להבישוף. ותיכף רתם סוסים בצבים ובכרכרות ויקח אתו שרים נכבדים ויסעו לקראת הרב. מובן ממילא כי מכל אנשי העיר לא נשאר אף בעריסה שלא יצאו לקראת הרב בתופים ובכל כלי שיר. וכה הובילו אותו העי[ן]ר[ם] בכבוד ההדר לכל חסידיו והחליל מכה לפניהם וכרוז יוצא מלפניה[ם] [מלפניהם]: "פנו מקום לכבוד רבינו אב"ד [אב בית דין] ושר העיר קראקא:

אולם הבישוף בראותו תבנית ודמות הרב אשר לא היה לו אז אף חתימת זקן, וגם היה קטן הקומה ושחור במראה, ויבז לו בלבו לאמר: תועים הם היהודים אשר הרבו להפליא בשבח עול ימים ובזו מראה הזה. וחרה לו מאוד על אשר עשה כל הכבוד הזה לנער בשנים, אבל החריש ולא דיבר מאומה עד בואם העיר. אך אחרי אשר הובילו את הרב לארמונו אשר בחרו לו ראשי העיר, שלח הבישוף אחרי אלופי הקהל ויאמר להם: "אתם הטרחתם [הטרחתם] עלי לעשות כל הכבוד הזה לעול ימים והרביתם להפליא בשבחו, ואנכי, אין אני רואה בו אף חלק עשירית, ובאמת חרפה היה לי לפני כל השרים להטריח את כבודי ליסע לקראת נער עברי בן ח"י ולתת לו כל הכבוד הזה אשר רק למלכים יאתה. בגלל כן זאת אעשה לכם: אנכי אכריז בכל מדינות ממשלתי כל איש חכם ופילוסוף יאסף ליום אשר אגבול לו, ועל הרב שלכם אצוה לעמוד בויכוח כללי עם כל החכמים להשיב על כל אשר ישאלו אותו בכל החכמות. והיה אם יעמוד וינצח את החכמים כבד אכבדנו כיאות לו, ואם חלילה לא יעמוד ולא ידע מה להשיב, לא לבד בהרב אשלח יד כי אם אעשה כלה מכל אנשי העיר היהודים ההרס אותם מנשים ועד טף ואת

וישמח הבישוף מאוד ויאמר להם: "אם אמת דברתם, שמח אני מאד כי תהיה עירנו ראש לכל הקהילות בישראל אשר יצטרכו לבוא להרב בשאלות, וכי גדול הדור ורשכב"ה [ורבן של כל בני הגולה] ישב בעירי אשריכם וטוב חלקיכם כי זכיתם לזה ומאוד שפר עלי גורלי אשר שמעתי מספרים כי הוא חכם בכל החכמות ויהיה לי חבר פה אשר אוכל לדבר אותו בכל החכמות וע"כ [ועל כן] מזהיר אני אתכם שתודיעו לי בעת אשר תסעו לקראתו להביאו העירה, ואסע גם אנכי לקראתו לכבודו עם שרים רבים ונכבדים כיאות לאיש יקר ערך כמוהו כפי אשר אתם שבחתם אותו אלי." וילכו ראשי הקהל מאתו שמחי[ם] וטובי לב וישבחו לאל על כל הטוב אשר עשה עמהם. ובבוא יום המוגבל לנסוע אחרי הרב, שלחו אחריו. עגלה צב עם עשרה סוסים רתומים במרכבתו ועבדים לרוץ לפניו וכאשר הגיעה הבשורה להעיר כי הרי [הרב] לא רחוק הוא מקראקא, הודיעו את הדבר להבישוף. ותיכף רתם סוסים בצבים ובכרכרות ויקח אתו שרים נכבדים ויסעו לקראת הרב. מובן ממילא כי מכל אנשי העיר לא נשאר אף בעריסה שלא יצאו לקראת הרב בתופים ובכל כלי שיר וכה הובילו אותו חסידיו והחליל מכה לפניהם וכרוז יוצא מלפניה[ם] [מלפניהם]: "פנו מקום לכבוד רבינו אב"ד [אב בית דין] ושר העיר קראקא:

אולם הבישוף בראותו תבנית ודמות הרב אשר לא היה לו אז אף חתימת זקן, וגם היה קטן הקומה ושחור במראה, ויבז לו בלבו לאמר תועים הם היהודים אשר הרבו להפליא בשבח עול ימים ובזו מראה הזה וחרה לו מאוד על אשר עשה כל הכבוד הזה לנער בשנים, אבל החריש ולא דיבר מאומה עד בואם העיר. אך אחרי אשר הובילו את הרב לארמונו אשר בחרו לו ראשי העיר, שלח הבישוף אחרי אלופי הקהל ויאמר להם: "אתם הטרחתם [הטרחתם] עלי לעשות כל הכבוד הזה לעול ימים והרביתם להפליא בשבחו, ואנכי, אין אני רואה בו אף חלק עשירית, ובאמת חרפה היה לי לפני כל השרים להטריח את כבודי ליסע לקראת נער עברי בן ח"י ולתת לו כל הכבוד הזה אשר רק למלכים יאתה. בגלל כן זאת אעשה לכם: אנכי אכריז בכל מדינות ממשלתי כל איש חכם ופילוסוף יאסף ליום אשר אגבול לו, ועל הרב שלכם אצוה לעמוד בויכוח כללי עם כל החכמים להשיב על כל אשר ישאלו אותו בכל החכמות ויהיה אם יעמוד וינצח את החכמים כבד אכבדנו כיאות לו, ואם חלילה לא יעמוד ולא ידע מה להשיב, לא לבד בהרב אשלח יד כי אם אעשה כלה מכל אנשי העיר היהודים ההרס אותם מנשים ועד טף ואת

במראה, ויבז לו בלבו לאמר: תועים הם היהודים אשר הרבו להפליא בשבח עול ימים ובזו מראה הזה. וחרה לו מאוד על אשר עשה כל הכבוד הזה לנער בשנים, אבל החריש ולא דיבר מאומה עד בואם העיר. אך אחרי אשר הובילו את הרב לארמונו אשר בחרו לו ראשי העיר, שלח הבישוף אחרי אלופי הקהל ויאמר להם: "אתם הטרחתם [הטרחתם] עלי לעשות כל הכבוד הזה לעול ימים והרביתם להפליא בשבחו, ואנכי, אין אני רואה בו אף חלק עשירית, ובאמת חרפה היה לי לפני כל השרים להטריח את כבודי ליסע לקראת נער עברי בן ח"י ולתת לו כל הכבוד הזה אשר רק למלכים יאתה. בגלל כן זאת אעשה לכם: אנכי אכריז בכל מדינות ממשלתי כל איש חכם ופילוסוף יאסף ליום אשר אגבול לו, ועל הרב שלכם אצוה לעמוד בויכוח כללי עם כל החכמים להשיב על כל אשר ישאלו אותו בכל החכמות. והיה אם יעמוד וינצח את החכמים כבד אכבדנו כיאות לו, ואם חלילה לא יעמוד ולא ידע מה להשיב, לא לבד בהרב אשלח יד כי אם אעשה כלה מכל אנשי העיר היהודים ההרס אותם מנשים ועד טף ואת

כל רכושם לשרוף יען התלו בי ובשרי ועבדי יחד. כי אחת דברתי כי לא אשאיר וכו' ליהודים בכל העיר אם לא ינצח בהויכוח!" ויבדלו ראשי הקהל מאת הבישוף אבלים ומרי נפש כי נהפך ששונם לאבל. ויתוועדו יחד כל העם בסתר להסתיר הדבר מאה הרב לבלי לצער ולעגם נפשו ויגזרו צום חזק על כל אנשי העיר ולקרוא אל ה' בחזקה אך הזהירו כי לא יודע הדבר לרבינו משה למען לא יפול לבבו ורק אחרי הצום יודיעו לו כי הבישוף חפץ להתוכח אתו ויכוח כללי למען יבחין חכמתו, וכן עשו. אבל עוד ביום הצום ראה רבינו ממשרתיו וב"ב [ובני ביתו] כי אינם אוכלים וגם על פניהם יגון, והבין הדבר ברוב חכמתו ויקרא למשרתיו ויגזור אליהם שאל יכחידו האמת ממנו. ויכרחו להגיד האמת, ויספרו לו את כל דברי הבישוף. וכשמוע הרב את הדברים האלה וכי בכל העיר נהפך שמחתם לאבל, וישלח תכף להכריז בכל העיר כי יאכלו וישתו ולא ידאגו. וכן אמר: "אם קבלו אותו לרב העיר, הגזירת תענית בלי ידיעתי אינה גזרה והקבלה אינה שוה כלום. ובפרט כי בטחוני חזק בהשי"ה [בהשם יתברך] כי אעמוד נגדם בויכוח לכל אשר יחפצו." וישמחו כל העיר ויהללו את ה' ואת הרב. ויודיעו הדבר להבישוף כי חפץ הרב לעמוד בויכוח בלי שום מורא. ותיכף שלח הבישוף רצים בכל מדינתו אחרי הכומרים הבישופים ואחרי הפילוסופים, יבואו ליום המוגבל העירה ויבחרו בית ועד ששם יתוועדו לעמוד בויכוח. ויבואו כולם לבית הועד, ויבא גם הבישוף בתוכם

כל רכושם לשרוף יען התלו בי ובשרי ועבדי יחד כי אחת דברתי כי לא אשאיר זכר ליסודם בכל העיר אם לא ינצח בהויכוח ויבדלו ראשי הקהל מאת הבישוף אבלים ומרי נפש כי נהפך ששונם לאבל ויתוועדו יחד כל העם בסתר להסתיר הדבר מאת הרב לבלי לצער ולעגם נפשו ויגזרו צום חזק על כל אנשי העיר ולקרוא אל ה' בחזקה אך הזהירו כי לא יודע הדבר לרבינו משה למען לא יפול לבבו ורק אחרי הצום יודיעו לו כי הבישוף חפץ להתוכח אתו ויכוח כללי למען יבחין חכמתו, וכן עשו. אבל עוד ביום הצום ראה רבינו ממשרתיו וב"ב כי אינם אוכלים וגם על פניהם יגון, והבין הדבר ברוב חכמתו ויקרא למשרתיו ויגזור אליהם שאל יכחידו האמת ממנו. ויכרחו להגיד האמת, ויספרו לו את כל דברי הבישוף. וכשמוע הרב את הדברים האלה וכי בכל העיר נהפך שמחתם לאבל, וישלח תכף להכריז בכל העיר כי יאכלו וישתו ולא ידאגו. וכן אמר: "אם קבלו אותו לרב העיר, הגזירת תענית בלי ידיעתי אינה גזרה והקבלה אינה שוה כלום. ובפרט כי בטחוני חזק בהשי"ה [בהשם יתברך] כי אעמוד נגדם בויכוח לכל אשר יחפצו." וישמחו כל העיר ויהללו את ה' ואת הרב. ויודיעו הדבר להבישוף כי חפץ הרב לעמוד בויכוח בלי שום מורא. ותיכף שלח הבישוף רצים בכל מדינתו אחרי הכומרים הבישופים ואחרי הפילוסופים, יבואו ליום המוגבל העירה ויבחרו בית ועד ששם יתוועדו לעמוד בויכוח ויבואו כולם לבית הועד, ויבא גם הבישוף בתוכם

להתיצב. וישלח מרכבה עם שני סוסים רתומים עם שר אחד אחרי הרב שיבא לבית הועד. וכראות הרב את המרכבה עם הציר הבא אחריו, ויאמר: "הנער אנכי או משרת הבישוף אשר שלח אחרי מרכבה כאשר שולחים אחרי קטני הפחות? הלא ראש אנכי לכל קהלות ישראל וביחוד להקהילה הגדולה הזאה וכבודי הוא כבודם, ע"כ [על כן] לא אוכל ליסע במרכבה הזאת. אגרע בכבוד התורה. ולזאת תאמר להבישוף: אם רצונו שאהיה על הויכוח יזהר שלא יפגע בכבודי עם [צ"ל אם] עוד לא ידו על העליונה להויכוח. וכאשר ישלח אחרי ידע כי אחרי רב קראקא הוא שולח." ויחזור הציר ריקם ויאמר להבישוף את כל הדברים האלה. וישר הדבר בעיניו לאמר כי חכם הוא ויודע טוב הכבוד אשר יאחה לגדולי הערך. וימחר הבישוף לשלוח מרכבה כבודה עם ששה סוסים רתומים ועבדים לרוץ לפניו וגם שרים רבים ונכבדים לנסוע לקראתו. ויסע אתם הרב עד בואם לבית הועד. וכראות הרב כי בית הועד מלאה מפה לפה וילך הרב במרוצה בלי פחד כאדם ההולך אצל עבדיו וישב עצמו אצל השולחן בראש כולם. והבישוף ישב אצלו

ויאמר לו הבישוף רכות: "הן גם אנכי כן דמיתי הושיבך בראש כולם, אך לדעתי אין זה מדרך המוסר לקחת לעצמו כבוד." ויען לו הרב: "הלא אנכי ידעתי כי עבורי חרדת את כל החרדה הזאת וכולם באו לקחת לקח מפי, וע"כ [ועל כן] נהפוך הוא, כי אין זה מדרך המוסר שיעיז אדם להראות לי מקום מיושבי, וכי צריך אני לישב במקום אשר אבחר." וייטב הדבר בעיני האפיפיור ויחכה לראות מה יהיה סוף הדבר. ויצווה לחכמיו להתחיל הויכוח ולחקור אותו בכל השבע חכמות. וכה עמדו איזה ימים בויכוח, ואת כולם נצח הרב במלות קצרות. וכאשר ראו כל החכמים כי הוריקו שארית כהם ואינם יכולי [יכולים] לנצח אותו בויכוחם כי במה נחשב הוא אצל הרב, אז בקשו כלם למצוא דבר אשר לא ידע להשיבם. אבל הרב ברוב חכמתו הבין זאת והסיתם לדבר אחר ויספר להם משל ממה שקרה בקראקא עם איש בעל שני ראשים. ובזה המשל היה תשובה להם על כל דברהם (וגוף המשל לא רציתי לבאר מטעם הכמוס) וכשמוע הבישוף את הדבר הזה נבהל מרוב חכמתו וגם כל החכמים מפניו. ויאמר לו הבישוף: "עתה ראיתי כי יש אמונה בעם העברים ולא הוגד לי החצי מחכמתך ועתה כבד אכבדך מאוד וכל ימי תהיה לי לאב ולפטרוני ועל פיך יושק כל העיר ונפטרי בבוד גדול ובשלום לביתו:

ויאמר לו הבישוף רכות: "הן גם אנכי כן דמיתי הושיבך בראש כולם, אך לדעתי אין זה מדרך המוסר לקחת לעצמו כבוד. ויען לו הרב: "הלא אנכי ידעתי כי עבורי חרדת את כל החרדה הזאת וכולם באו לקחת לקח מפי, וע"כ [ועל כן] נהפוך הוא, כי אין זה מדרך המוסר שיעיז אדם להראות לי מקום מיושבי, וכי צריך אני לישב במקום אשר אבחר." וייטב הדבר בעיני האפיפיור ויחכה לראות מה יהיה סוף הדבר. ויצווה לחכמיו להתחיל הויכוח ולחקור אותו בכל השבע חכמות. וכה עמדו איזה ימים בויכוח, ואת כולם נצח הרב במלות קצרות. וכאשר ראו כל החכמים כי הוריקו שארית כהם ואינם יכולי [יכולים] לנצח אותו בויכוחם כי במה נחשב הוא אצל הרב, אז בקשו כלם למצוא דבר אשר לא ידע להשיבם. אבל הרב ברוב חכמתו הבין זאת והסיתם לדבר אחר ויספר להם משל ממה שקרה בקראקא עם איש בעל שני ראשים. ובזה המשל היה תשובה להם על כל דברהם (וגוף המשל לא רציתי לבאר מטעם הכמוס) וכשמוע הבישוף את הדבר הזה נבהל מרוב חכמתו וגם כל החכמים מפניו. ויאמר לו הבישוף: "עתה ראיתי כי יש אמונה בעם העברים ולא הוגד לי החצי מחכמתך ועתה כבד אכבדך מאוד וכל ימי תהיה לי לאב ולפטרוני ועל פיך יושק כל העיר ונפטרי בבוד גדול ובשלום לביתו:

תמו סיפורים הנוראים מעדת הצדיקים הקדושים
עתה אחלה פני יוצר הרים. להגן עלינו. זכותם
לדור דורים.

תם ונשלם

תמו סיפורים הנוראים מעדת הצדיקים הקדושים
 עתה אחלה פני יוצר הרים להגן עלינו. זכותם לדור דורים.
 תם ונשלם